

ΕΙΣΗΓΗΣΗ
ΓΙΩΡΓΟΥ ΣΤΑΜΑΤΟΓΙΑΝΝΗ
ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΠΕΙΡΑΙΑ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ ΠΡΟΕΔΡΩΝ ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΤΡΙΠΟΛΗ 25-27/06/2021

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΔΙΚΑΣΤΩΝ

Η Εθνική Σχολή Δικαστών (ΕΣΔΙ) συστάθηκε με το ν. 3689/2008 (σε συνδυασμό με τις κατ' εξουσιοδότηση εκδοθείσες ΥΑ 753/2012, ΥΑ 489/2012, ΥΑ 7187/2018 και ΥΑ 114/2020), ικανοποιώντας τόσο ένα πάγιο αίτημα του νομικού κόσμου στην αναζήτηση της βέλτιστης δυνατής κατάρτισης της νέας γενιάς δικαστικών λειτουργών όσο και υιοθετώντας τη διεθνώς αναπτυσσόμενη πρακτική της εγκαθίδρυσης και καθιέρωσης αντίστοιχων Εθνικών Σχολών.

Όπως είναι φυσικό, στο πέρασμα των χρόνων επήλθε η ώρα για τη θεσμική παρέμβαση της Πολιτείας στην προσπάθεια βελτίωσης και εκσυγχρονισμού της λειτουργίας της ΕΣΔΙ. Σε αυτή την κατεύθυνση έχει ήδη συγκροτηθεί διά της υπ' αρ. 16018/φ. 352 ΥΑ/12 από 2-4-2021 απόφασης του Υπουργού Δικαιοσύνης αρμόδια νομοπαρασκευαστική επιτροπή με σκοπό την αναμόρφωση του θεσμικού πλαισίου της ΕΣΔΙ και καταληκτική ημερομηνία ολοκλήρωσης του έργου της την 31-7-2021.

Με αφορμή το υπό διαμόρφωση σχετικό νομοθέτημα είναι σκόπιμο να αναθεωρηθούν εκ βάθρων συγκεκριμένες πτυχές της προσέγγισης τόσο της εκπαιδευτικής διαδικασίας όσο και της «κοινωνικοποίησης» των δικαστικών λειτουργών. Ειδικότερα:

A. ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

1. Έως σήμερα δίδεται ιδιαίτερη βαρύτητα στη λεγόμενη «εισαγωγική» κατάρτιση των δικαστών, που απευθύνεται σε μελλοντικούς ή νεοδιοριζόμενους δικαστές και απαντάται κυρίως στις ευρωπαϊκές χώρες του ηπειρωτικού δικαίου. Αντίθετα, στις χώρες του commonlaw επικρατεί το μοντέλο της «ενδοϋπηρεσιακής» εκπαίδευσης, δεδομένου ότι δικαστές γίνονται δικηγόροι έχοντας ήδη σημαντική προϋπηρεσία και επαγγελματική - νομική επάρκεια. Είναι όμως δεδομένο ότι με την πολυπλοκότητα των σύγχρονων νομικών ζητημάτων, αλλά και την ταχύτητα αλλαγής του νομικού καθεστώτος ο συνδυασμός των δύο μορφών εκπαίδευσης είναι επιβεβλημένος.

2. Έως σήμερα κυριαρχεί η «δασκαλοκεντρική» εκπαίδευση, σύμφυτη με πιο παραδοσιακές μεθόδους διδασκαλίας. Διεθνώς ωστόσο παρατηρείται μία σαφής στροφή στη συμμετοχική μέθοδο διδασκαλίας. Η σύγχρονη αυτή μορφή εκπαίδευσης προάγει τη συνεργασία μεταξύ των διδασκομένων και τον καλύτερο στοχασμό τους. Περαιτέρω προάγει την καλλιέργεια κριτικής σκέψης, την ορθή διατύπωση του δικανικού συλλογισμού, την εμπειριστατωμένη αιτιολόγηση των αποφάσεων, με την τεκμηρίωσή τους στην αντίστοιχη θεωρία και νομολογία.

3. Είναι αναγκαίο να εμπλουτιστεί η εκπαίδευση των υποψήφιων δικαστών με αναφορές σε διεπιστημονικές γνώσεις, όλο και περισσότερο αναγκαίες για την κατανόηση των πολύπλοκων θεμάτων της σύγχρονης ζωής. Ενδεικτικώς, τέτοιοι τομείς είναι η Δικαστική Δεοντολογία, Δικαστική Ψυχιατρική, Πληροφορική, Οικονομικές Επιστήμες, Οικολογία, Δικαστική Ψυχιατρική, Ιστορία της Δικαιοσύνης, Επικοινωνία. Οι δεξιότητες και οι γνώσεις αυτές είναι αναγκαίες για να αντιμετωπίσουν οι υποψήφιοι Δικαστές τις τόσο ταχέως αναπτυσσόμενες κοινωνικές και οικονομικές σχέσεις, που εν συνεχεία πυροδοτούν αλυσιδωτές αντιδράσεις στο χώρο του δικαίου. Χωρίς τις γνώσεις αυτές η κατανόηση των νέων αυτών σχέσεων είναι από πολύ δύσκολη έως αδύνατη.

4. Εξίσου επιτακτική είναι η ανάγκη εξοικείωσης του υποψήφιου Δικαστή με την ευρωπαϊκή νομοθεσία και νομολογία. Ο έλληνας Δικαστής πρέπει να συνειδητοποιήσει ότι στην πραγματικότητα δεν είναι εθνικός Δικαστής, αλλά εφαρμοστής του Ενωσιακού Δικαίου, της ΕΣΔΑ, και των άλλων διεθνών συμβάσεων. Συνεπώς η επιμόρφωση στον τομέα αυτόν πρέπει να είναι διαρκής και, προφανώς, να συνεχίζεται και μετά την αποφοίτησή τους.

5. Εξίσου χρήσιμη στην πράξη είναι η νεοπαγής πρακτική που όλο και περισσότερο ακολουθείται διεθνώς σε ζητήματα «δικαστικού management». Στην πραγματικότητα σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες έχουν αρχίσει και αναπτύσσονται γενικές αρχές με σκοπό τον εξορθολογισμό της εργασίας των δικαστών, με γνώμονα την αύξηση της αποτελεσματικότητας του θεσμού της δικαιοσύνης, σε συνδυασμό με την οργάνωση και τη διοίκηση των Δικαστηρίων, με τρόπο που να εξασφαλίζει την εύρυθμη και αποτελεσματική λειτουργία τους.

6. Σημαντικό επίσης ρόλο πρέπει να διαδραματίζει στη δικαστική εκπαίδευση η πρακτική εμπειρία και εξάσκηση. Η παρακολούθηση ακροατηρίων, η θητεία σε δημόσιες υπηρεσίες (π.χ. Αστυνομία, Νομικό Συμβούλιο του Κράτους κλπ), καθώς και η συνεργασία με άλλους επαγγελματίες συναφών γνωστικών και λειτουργικών αντικειμένων, δίνει σαφώς τη δυνατότητα απόκτησης εμπειρίας για την εφαρμογή του δικαίου σε πραγματικές υποθέσεις και συνθήκες.

B. ΖΗΤΗΜΑΤΑ «ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ»

Εξίσου σημαντική με την καλλιέργεια και τη βελτίωση του γνωστικού-επιστημονικού επιπέδου των υποψήφιων δικαστών είναι η καλλιέργεια δεξιοτήτων «κοινωνικοποίησής» τους. Και αυτό τόσο σε επίπεδο ηθικής και κοινωνικής «πληρότητάς» τους, όσο και σε επίπεδο βελτίωσης της «κοσμοαντίληψής τους», ως εργαλείο για την ορθή και «ρεαλιστική» απονομή της δικαιοσύνης. Ειδικότερα:

1. Η καλλιέργεια δημοκρατικού και δικαστικού ήθους.
2. Η πίστη του δικαστή στα δικαιώματα και τις ελευθερίες, το κράτος δικαίου.
3. Η πίστη στην αξία του ανθρώπου, με βασικό συστατικό της την αποδοχή του πλουραλισμού των απόψεων, των ιδεολογιών και του σεβασμού της διαφορετικότητας.
4. Η ενασχόλησή του με τις κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες και τις εκδηλώσεις της πνευματικής ζωής.
5. Η ενασχόλησή του με εξωνομικά ενδιαφέροντα, που θα εμπλουτίζουν τις γνώσεις και τις εμπειρίες του, θα οξύνουν την κρίση του και θα του προσφέρουν όλες τις αναγκαίες κοινωνικές παραστάσεις που εν τέλει θα του επιτρέπουν να κρίνει με τρόπο ρεαλιστικό και δίκαιο και όχι τυπολατρικό και αποστειρωμένο από την πραγματική ζωή.

Γ. ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΕΠΙ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Σε αρκετές ευρωπαϊκές σχολές δικαστικών λειτουργιών δίδεται ιδιαίτερη σημασία ώστε το περιεχόμενο της κατάρτισης και της επιμόρφωσης των δικαστικών λειτουργιών να προσανατολίζεται στην ενδυνάμωση της ανεξαρτησίας τους και την απόκτηση σύγχρονων αντιλήψεων. Ενδεικτικό της τάσης αυτής είναι τόσο το πρόγραμμα σπουδών όσο και οι τίτλοι των διδασκόμενων μαθημάτων. Εντελώς επιγραμματικά:

- Στην Πορτογαλία η αντίστοιχη σχολή περιέχει στην διδακτική ύλη μαθήματα, όπως δικαστική δεοντολογία, δικαστική ψυχολογία, αλλά και επικοινωνία, χιούμορ και "ελευθερία έκφρασης" και "δικαιοσύνη και ποίηση".

- Στη Γαλλία μερικά ονόματα μαθημάτων είναι "Διαχείριση του δικαστικού χρόνου", "Το προφίλ και τα εργαλεία του δικαστή-μάντζερ" και "Ο δικαστής ως υπεύθυνος για τη διοίκηση του δικαστηρίου".

- Στην Ισπανία διδάσκουν τους δικαστές διαχείριση κρίσεων, ικανότητες επικοινωνίας (με τη χρήση επαγγελματιών ηθοποιών), διαχείριση του στρες και μάντζμεντ προσωπικού. Κάνουν ακόμα και μαθήματα γιόγκα.

- Στην Ολλανδία οι φοιτητές είναι υπεύθυνοι για την κατάρτιση του προσωπικού τους προγράμματος σπουδών, το οποίο μπορεί να διαρκεί από ένα έως πάνω από

τρία χρόνια.

Δ. ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Το υπό κατάρτιση νομοθετικό κείμενο θα πρέπει να αποβλέπει στον εκσυγχρονισμό της ΕΣΔΙ, ωστόσο οι πρώτες απόψεις φέρεται να εμφορούνται από οπισθοδρομικές αντιλήψεις. Συγκεκριμένα, αλλά και εντελώς ενδεικτικά:

1) Η κατεύθυνση πολιτικής ποινικής δικαιοσύνης είναι ο σημαντικότερος τομέας της ΕΣΔΙ. Εκπαιδεύει το συντριπτικά μεγαλύτερο αριθμό εκπαιδευομένων, αλλά αυτό δεν είναι ο κυριότερος παράγοντας που την καθιστά σημαντική. Η κατεύθυνση πολιτικής ποινικής δικαιοσύνης είναι ο σημαντικότερος τομέας της ΕΣΔΙ. Εκπαιδεύει το συντριπτικά μεγαλύτερο αριθμό εκπαιδευομένων, αλλά αυτό δεν είναι ο κυριότερος παράγοντας που την καθιστά σημαντική. Οι δικαστές του κλάδου αυτού έχουν το προνόμιο να συνεισφέρουν με άμεσο τρόπο στην κοινωνική ειρήνη. Η δεξιότητά τους δεν αποτιμάται μόνο στην ερμηνεία του νόμου και στη διαπίστωση της ουσίας, αλλά και στην αποτελεσματική διαχείριση του ανθρώπινου παράγοντα, με τον οποίο καθημερινά έρχονται σε επαφή. Το ίδιο πρόβλημα, πλην όμως χωρίς τον τελικό αποφασιστικό λόγο, αντιμετωπίζουν και οι εισαγγελείς. Επομένως είναι μείζον ζήτημα ο σχεδιασμός των σπουδών τους να τους ενισχύσει σε αυτό το ρόλο

2) Η Χώρα μας, μέσω της ΕΣΔΙ, συμμετέχει σε διεθνείς οργανισμούς και συνεργάζεται σταθερά με το EJTN και την ERA. Έχει μόνιμες συμμετοχές στις ομάδες εργασίας και εισηγητές στα σεμινάρια των δυο αυτών οργανισμών. Όλες οι μετέχουσες ευρωπαϊκές σχολές έχουν υπεύθυνο των διεθνών σχέσεων που αφενός επιβλέπει και συντονίζει το έργο των διδασκόντων που συμμετέχουν στις δράσεις τους, αφετέρου φροντίζει ώστε η εμπειρία, που οι συμμετέχοντες αποκομίζουν, να μεταφέρεται συστηματικά στις σχολές σε γνώση των υπευθύνων σπουδών. Ενώ λοιπόν διδάσκοντες της ΕΣΔΙ συμμετέχουν στους ανωτέρω οργανισμούς, παρέχοντας έργο σε αυτούς από το υστέρημα του χρόνου τους, τα αποτελέσματα της εργασίας τους δεν διοχετεύονται συστηματικά στην ΕΣΔΙ ούτε υπάρχει υπεύθυνος, ο οποίος να τους συντονίζει, να τους κατευθύνει και να φροντίζει ώστε οι γνώσεις και οι εμπειρίες τους να τίθενται υπόψη των διευθυντών, του συμβουλίου σπουδών κ.λπ. Κατ' αποτέλεσμα και η ΕΣΔΙ δεν επωφελείται από την πρόοδο των άλλων σχολών και η παρουσία της στα δίκτυα είναι αποσπασματική και ελλιπής, δίνοντας εικόνα προχειρότητας. Χάνεται, με τον τρόπο αυτό, μια σημαντική ευκαιρία να πραγματοποιήσει η Ελλάδα (και στη συνέχεια να επιδείξει) πρόοδο στον εκσυγχρονισμό όχι μόνο των σπουδών, αλλά και της ίδιας της οργάνωσης της ΕΣΔΙ,

εκμεταλλεούμενη την εμπειρία χωρών που έχουν είτε μεγαλύτερη παράδοση στη δικαστική εκπαίδευση είτε λόγω νοοτροπίας υιοθετούν πιο εύκολα τεχνολογικές και άλλες καινοτομίες. Τέλος, δεν μνημονεύεται και δεν ενισχύεται θεσμικά η συνεργασία μας με την Ακαδημία Ευρωπαϊκού Δικαίου (ERA), τη στιγμή που η τελευταία επιδιώκει στενότερη συνεργασία, συντονισμό δράσεων και συγχρηματοδοτεί τηνΕΣΔΙ σε σεμινάρια σχετικά με την εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Δικαίου.

3) Δεν υπάρχει συστηματική πρόβλεψη για την ουσιαστική αξιολόγηση των σπουδών. Τα ερωτηματολόγια που συμπληρώνουν οι σπουδαστές δεν συνδυάζονται με την επιλογή των διδασκόντων. Επιπλέον δεν παρακολουθείται η διασύνδεση σπουδών και επαγγελματικής πορείας των εκπαιδευομένων. Θα ήταν πολύ χρήσιμο, εάν στα πρώτα χρόνια της πορείας τους οι νέοι δικαστές μάς έλεγαν σε ποιους τομείς πήραν τα απαραίτητα εφόδια και πού χωλαίνει η ΕΣΔΙ. Αυτό είναι σημαντικό εργαλείο για τον τακτικό επανασχεδιασμό των σπουδών.

4) Δεν μοριοδοτείται, κατά την επιλογή των διδασκόντων, η αξιολόγησή τους από τους εκπαιδευόμενους. Εκπαιδευτές με κακή αξιολόγηση θα πρέπει να αποκλείονται από τη συνέχιση της διδασκαλίας στηνΕΣΔΙ, ακόμη και αν υπερτερούν σε τυπικά προσόντα. Τέτοια πρόβλεψη δεν υφίσταται. Από τη μοριοδότηση των δικαστών αφαιρείται η πρόβλεψη να λαμβάνονται υπόψη οι εκθέσεις επιθεώρησης των τελευταίων δέκα ετών. Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι ένας δικαστής που έχει εφοδιαστεί με διδακτορικό ή μεταπτυχιακό υπερτερεί κάποιου που δεν έχει, ανεξαρτήτως των επιδόσεών του στην εργασία του. Δεδομένου ότι οι διδάσκοντες που είναι δικαστές, είναι οι κύριοι φορείς του δικαστικού ήθους και της ορθής δικαστικής πρακτικής, τα οποία μάλιστα μεταβιβάζονται υποσυνειδήτως ως αρετές στους εκπαιδευόμενους, αφού οι διδάσκοντες λειτουργούν κυρίως ως πρότυπα, είναι εξαιρετικά σημαντικό για την επιλογή τους από τηνΕΣΔΙ να λαμβάνεται υπόψη η απόδοσή τους στην εργασία τους, με όλα τα στοιχεία που αναφέρονται στην έκθεση επιθεώρησης, ώστε να επιλέγεται με ασφάλεια το κατάλληλο διδακτικό προσωπικό.

5) Απουσιάζει η πρόβλεψη για συστηματικά ψυχομετρικά τεστ των υποψηφίων δικαστών καθ' όλη τη διάρκεια της εκπαίδευσής τους. Εφόσον έχουμε υπό διαβούλευση νέο νόμο θα έπρεπε να μελετηθεί προσεκτικά και να εισαχθεί μια τέτοια ρύθμιση, την οποία έχουν υιοθετήσει από πολλά χρόνια άλλες σχολές της Ευρώπης. Το υπό μελέτη σχέδιο προβλέπει μια αντίστοιχη εξέταση στο τέλος των σπουδών και αφού ο εκπαιδευόμενος διέλθει επιτυχώς όλα τα στάδια δοκιμασίας. Αυτό σημαίνει ότι αφενός δεν του επισημαίνονται εγκαίρως τα μειονεκτήματά του, ώστε να του δοθεί κίνητρο να βελτιωθεί, αφετέρου ότι ο αποκλεισμός του στο τέλος της εκπαίδευσής θα δίδει την εικόνα ανεπιτυχούς μεταχείρισης.

6) Τα στάδια και το περιεχόμενο των σπουδών δεν βοηθούν στην ΕΣΔΙ να ενισχύσει τον επαγγελματικό της χαρακτήρα. Η εκπαίδευση στις εγκαταστάσεις της ΕΣΔΙ θα έπρεπε να εναλλάσσεται συχνότερα με παρακολουθήσεις ακροατηρίων ποινικών δικαστηρίων, ειδικών διαδικασιών κ.λπ. και συμμετοχή σε διασκέψεις που σήμερα προβλέπονται μόνο για το στάδιο της πρακτικής άσκησης και δεν επαρκούν. Η αξιολόγηση των σπουδαστών στο στάδιο της πρακτικής από τους εκπαιδευτές τους, προέδρους πρωτοδικών, δεν θα έπρεπε να γίνεται με τη μορφή βαθμολόγησης, αλλά με τη μορφή εκθέσεως επιθεωρήσεως που θα συναξιολογούνταν από το συμβούλιο σπουδών κατά την τελική αξιολόγηση των σπουδαστών για το ήθος τους. Δεν φαίνεται ωστόσο να έχει γίνει αντιληπτό, πόσο σημαντική είναι η ικανότητα διεύθυνσης της ακροαματικής διαδικασίας εκ μέρους του δικαστή με ενσυναίσθηση, νηφαλιότητα, ψυχραιμία αλλά και δυναμισμό και αποτελεσματικότητα (και πόσο αυτό καθορίζει την εικόνα που αποτυπώνεται στο μέσο πολίτη για τη Δικαιοσύνη).

7) Στην ΕΣΔΙ γίνεται προσπάθεια από τους διδάσκοντες να κατανοήσουν οι εκπαιδευόμενοι ότι το δικαστικό έργο, ακόμη και όταν επιτελείται σε συνθήκες απομόνωσης, είναι έργο συλλογικό. Ότι είμαστε όλοι συνυπεύθυνοι και ότι ενεργούμε ώστε να συμβάλλουμε, στο μέτρο που μας αναλογεί, στην παραγωγή βελτιωμένου έργου όχι μόνο του δικού μας, αλλά και του συναδέλφου που κατά την εξέλιξη της διαδικασίας θα ασχοληθεί με την ίδια υπόθεση ή με άλλη παρόμοια. Θεωρείται, για το λόγο αυτό, κρίσιμη η εντός της ΕΣΔΙ ανάπτυξη αισθημάτων συνεργασίας και συμμετοχής σε μια κοινότητα που έχει κοινό σκοπό. Ωστόσο, παρατηρούνται φαινόμενα ανταγωνισμού και βαθμοθηρίας με ορισμένους, ευτυχώς λίγους, εκπαιδευόμενους να προσπαθούν να διακριθούν, χρησιμοποιώντας ανοίκειους και απάδοντες στο δικαστικό ήθος τρόπους. Η προτεινόμενη από το υπό μελέτη σχέδιο μέθοδος εξαγωγικών εξετάσεων δεν θα λειτουργήσει αποτρεπτικά στο φαινόμενο αυτό, αλλά θα το εντείνει, αφού θα αναζητούνται οι αδύναμοι κρίκοι που δεν θα αποφοιτήσουν. Το υπό μελέτη σχέδιο φέρεται ότι προβλέπει να εισαχθούν κατά τον πρώτο χρόνο της εφαρμογής του υπεράριθμοι υποψήφιοι σε ποσοστό 10%. Αυτό γίνεται για να υπάρχει η δυνατότητα να κοπεί στις εξαγωγικές εξετάσεις το χειρότερο 10%. Το να κοπεί κάποιος που έχει υψηλή απόδοση, αλλά είναι από τους τελευταίους στην κατάταξη, εκτός από άδικο, θα δημιουργήσει μεταξύ των εκπαιδευομένων συνθήκες ακραίου ανταγωνισμού και όχι συναδέλφωσης. Σε κάθε περίπτωση η απευκαταία βαθμοθηρία αντί να υποχωρήσει, θα ενταθεί.

8) Το υπό μελέτη σχέδιο δεν φαίνεται να λαμβάνει υπόψη του την ποικιλία του δικαιοδοτικού έργου των πολιτικών δικαστηρίων και το πρόβλημα που θα δημιουργηθεί, εάν στους διδάσκοντες ανατεθεί υποχρεωτικά και άλλο μάθημα πέραν του ενός. Παραγνωρίζει, επίσης, το γεγονός ότι οι διδάσκοντες είναι μερικής

απασχόλησης και δεν μπορούν να επωμιστούν βαρύ διδακτικό έργο. Σε ότι αφορά την κατεύθυνση των πολιτικών δικαστών είναι βέβαιο ότι θα στερέψει η δεξαμενή των διδασκόντων δικαστών, αφού πολύ δύσκολα ένας δικαστής θα μπορεί να ανταποκριθεί στα διπλά καθήκοντά του και θα υποχρεωθούμε να έχουμε περισσότερους ακαδημαϊκούς με επακόλουθο την αύξηση της θεωρητικής κατάρτισης σε βάρος της μεθοδολογίας.

9) Η πρόβλεψη για προφορική εξέταση στον εξαγωγικό διαγωνισμό επαναφέρει μια κακή και άχρηστη τακτική. Οι δικαστές θα επιδοθούν σε στείρα απομνημόνευση νόμων και νομολογίας, σαν να πρόκειται για μαθητές Σχολής κατώτατης βαθμίδας. Η όποια εντατικοποίηση των σπουδών θα πρέπει να κατευθύνεται αποκλειστικά στην εμπέδωση της μεθοδολογίας, της ορθής δικαστικής πρακτικής και στην ανάπτυξη κριτικής σκέψης και όχι προς την κατεύθυνση της εμπάθουσας των νομικών γνώσεων.

10) Στο υπό μελέτη σχέδιο προβλέπεται η αξιολόγηση των δικαστών που συμμετέχουν στα υποχρεωτικά επιμορφωτικά σεμινάρια και οι οποίοι, στο τέλος του σεμιναρίου, θα κληθούν να απαντήσουν σε ερωτηματολόγιο πολλαπλών ερωτήσεων. Σε αυτό θα πρέπει να απαντήσουν σωστά σε ποσοστό 70%, διαφορετικά θα υποχρεωθούν να επαναλάβουν το σεμινάριο. Νομίζω ότι είναι πρακτική που απάδει σε εν ενεργεία δικαστικό λειτουργό οποιουδήποτε βαθμού.

11) Με το υπό μελέτη σχέδιο, αποκλείονται εναλλάξ και για μια τριετία οι ενώσεις των πολιτικών και των διοικητικών δικαστών. Πέρα από την αστοχία της ρύθμισης (αφού θέματα που θα αφορούν τους δικαστές αμφοτέρων των ενώσεων θα συζητούνται σε κάθε συμβούλιο) νομίζω ότι, σε συνδυασμό με τις ρυθμίσεις για τον εξαγωγικό διαγωνισμό και την αξιολόγηση των δικαστικών λειτουργών στα υποχρεωτικά επιμορφωτικά σεμινάρια, θα επαναφέρει στο προσκήνιο μια εντελώς άχρηστη για τους δικαστές αντιπαλότητα.

E. ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΞΩΣΤΡΕΦΕΙΑΣ-ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΟ ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟ ΣΩΜΑ

Στο πλαίσιο επίτευξης του στόχου της καλύτερης προετοιμασίας των μελλοντικών δικαστών είχε αναπτυχθεί έως προσφάτως μία πολύ εποικοδομητική συνεργασία μεταξύ της Διεύθυνσης της ΕΣΔΙ και του Δικηγορικού Σώματος. Ενδεικτικό του πνεύματος αγαστής συνεργασίας που αναπτύχθηκε είναι ότι εντάχθηκε για πρώτη φορά σε όλες τις κατευθύνσεις σπουδών της ΕΣΔΙ ο Κώδικας Δικηγόρων, ενώ διοργανώθηκαν σεμινάρια για τους σπουδαστές της Σχολής, τα οποία κλήθηκαν και τα παρακολούθησαν και δικηγόροι, και ειδικότερα του ΔΣΘ, λόγω τοπικής εγγύτητας, αναπτύσσοντας έτσι ισχυρούς δεσμούς αμοιβαίου

σεβασμού και εκτίμησης. Η εξωστρέφεια αυτή, δυστυχώς, δεν είχε ανάλογη συνέχεια, μειώνοντας τη δημιουργική πνοή που αναπτύχθηκε προς αυτήν την κατεύθυνση.

Είναι περισσότερο από επιβεβλημένη η επανεκκίνηση τέτοιων πρωτοβουλιών, ακόμη και ανεξάρτητα από το υπό σκέψη νέο νομοθετικό πλαίσιο, που θα επιφέρουν βέβαιη προαγωγή των στόχων της Σχολής και βελτιστοποίηση της λειτουργίας της. Κάτι στο οποίο θα μπορούσε να συμβάλει, τα μέγιστα, και η συμμετοχή των δικηγόρων στη νομοπαρασκευαστική επιτροπή του υπό μελέτη σχεδίου.

Και ενώ πράγματι διά της ισχύουσας υπουργικής απόφασης καλύφθηκε ο «τύπος» της συμμετοχής κάποιων δικηγόρων, παρά ταύτα αυτή η συμμετοχή μάλλον εξέπεσε σε κενό γράμμα και δεν λειτούργησε ως ουσιαστική συμβολή στη συνδιαμόρφωση σκέψεων και προτάσεων, που νομοτελειακά θα οδηγούσαν σε παραγωγικές ζυμώσεις εις όφελος, συνολικά, της απονομής της δικαιοσύνης. Επομένως εξακολουθεί και πλανάται η αναντιστοιχία μεταξύ της θεσμοθετημένης συμμετοχής των δικηγόρων στο Δ.Σ. της ΕΣΔΙ, χωρίς αυτό να συνοδεύεται από ουσιαστική και γόνιμη συμμετοχή των δικηγόρων και δή της Ολομέλειας τόσο στη νομοθετική παρασκευή του υπό συζήτηση σχεδίου όσο και στη δρώσα και ζωντανή εκπαίδευση των μελλοντικών δικαστών, διά της διακλαδικής συμμετοχής και των δικηγόρων στα οικεία σεμινάρια τους.

ΣΤ. ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Υπάρχουν πολλές ακόμη επισημάνσεις για ανακολουθίες και αστοχίες στις πρώτες σκέψεις του υπό μελέτη σχεδίου. Η (μάλλον βεβιασμένη) πρόβλεψη να ολοκληρωθούν οι εργασίες της επιτροπής την 31^η Ιουλίου είναι ανεξήγητη. Η ΕΣΔΙ μπορεί να λειτουργήσει και με το υπάρχον πλαίσιο. Επιμέρους τροποποιήσεις στο πρόγραμμα σπουδών μπορούν να επιχειρηθούν στα πλαίσια του υφιστάμενου νόμου και μάλιστα πειραματικά, με στόχευση στην τελική αναβάθμιση, μέσω νέου νομοθετικού πλαισίου. Οι καλές πρακτικές των άλλων σχολών θα πρέπει να μελετηθούν και να ενσωματωθούν, με τις αναγκαίες τροποποιήσεις στο νέο υπό κατάρτιση νομοσχέδιο. Είναι κρίμα να χαθεί η ευκαιρία για εκσυγχρονισμό της ΕΣΔΙ και, αντιθέτως, να εισαχθεί ένα πνεύμα οπισθοδρομικής και άχρηστης βαθμοθηρίας, ενώ αρκεί μια κατευθυντήρια γραμμή προς τους διδάσκοντες (με τη σχετική ταυτόχρονη εποπτεία) για αυστηροποίηση των κριτηρίων αξιολόγησης, που θα εξασφαλίσει ακόμη περισσότερο ότι, κατά την ολοκλήρωση της εκπαίδευσης, αποτυπώνεται η πραγματική αξία των εκπαιδευομένων και ότι οι άξιοι αποφοιτούν με τη σωστή σειρά κατάταξης.